

International Journal of Social Sciences

ISSN:2587-2591

[DOI Number:http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.20.2](http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.20.2)

Volume 8/4

2024 p. 12-22

JANE AUSTEN'IN "EVLİLİK" ESERİNDE İNGİLTERE'DE GELENEKSEL EVLİLİK ANLAYIŞI ÜZERİNE BİR ELEŞTİRİ

A CRITICISM OF THE TRADITIONAL UNDERSTANDING OF MARRIAGE IN ENGLAND IN JANE AUSTEN'S "MARRIAGE"

Sevra FIRINCIOĞULLARI*

ÖZ

Jane Austen İngiliz edebiyatının en güçlü yazarlarından biridir. Yazarın eserlerine bakıldığında dönemin İngiltere'sinde kadının konumu, erkek egemen anlayış ve bunun kadının yaşamına etkisi, kadının çalışması gibi konuları ele aldığı söylenebilir. Bu çerçevede kendi döneminde İngiltere'de özellikle aristokrat kesim içindeki evlilik anlayışını eleştiriye tabi tuttuğunu söylemek mümkündür. Austen, özellikle toplumsal cinsiyet rollerine hapsolmuş ve kişisel yeteneklerini ortaya koymadan tüm geleceğini bir erkeğin toplumsal ve ekonomik statüsüne bağlı kılan evlilik biçimlerini eleştirmiştir. Aristokrasi içinde kadınların evlenmek için erkeğin gelirini, mülkünü ve statüsünü hesaplayarak yaklaşımlarını konu edinen "Evlilik" eseri, bunun eleştirisine dayanır ve eleştiri doğrudan eser içindeki ana karakterler üzerinden yapılır. Eserin ana konusu evlilik ve bunun aristokrat sınıf içinde olağan karşılanan gerçekleşme biçimidir. Kadının birey ve insan olarak kendini gerçekleştirememesi, kendini sürekli evlilik ve evliliği gerçekleştirdiği erkeğin statüsü üzerinden tanımlamasının yarattığı sağlıklı ilişkileri ele aldığı ve özellikle Victoria dönemi ahlakına ve evlilik anlayışına karşı eleştirel bir tutumla yazdığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda Jane Austen'in eserleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve dönemin ataerkil evlilik anlayışına yönelik eleştirel duruşuyla, İngiliz edebiyatında kadının bireyselleşme sürecine dair önemli bir tartışmayı temsil etmektedir. Dolayısıyla bu eserin incelemesi, hem edebiyat hem de sosyoloji alanlarına önemli bir katkı sunacağı düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Edebiyat Sosyolojisi, Evlilik, Jane Austen, Toplumsal Cinsiyet, Kadın.*

* Doç. Dr., Bağımsız Araştırmacı, E-mail: sevrafirinci@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1052-6092, Hatay, Türkiye.

ABSTRACT

Jane Austen is one of the most influential writers of English literature. When we look at the works of the author, it can be said that she deals with issues such as the position of women in England of that period, the male-dominated societal understanding and its effect on women's lives, and women's work. In this context, it is possible to say that she criticised the understanding of marriage in England, especially among the aristocratic class. Austen especially criticised the forms of marriage that are trapped in gender roles and make their entire future dependent on the social and economic status of a man without revealing their personal talents. Marriage discusses how women in the aristocracy approach marriage by calculating a man's income, property, and status and is based on the criticism of this, and the criticism is made directly through the main characters in the work. The main subject of the work is marriage and the way it is realised within the aristocratic class. It is possible to say that the work deals with the unhealthy relationships created by the women's inability to realise herself as an individual and a human being, constantly defining herself through marriage and the status of the man with whom she is married, and that she writes with a critical attitude towards the morality and understanding of marriage, especially in the Victorian period. In this context, Jane Austen's works represent an important discussion on the individualization process of women in English literature, with her critical stance towards gender roles and the patriarchal understanding of marriage of the period. Therefore, it is thought that the analysis of this work will make a significant contribution to the fields of both literature and sociology.

Keywords: *Sociology of Literature, Marriage, Jane Austen, Gender, Woman.*

Bu çalışma İngiliz edebiyatı içinden seçilmiş bir romanı üzerinden evlilik olgusunu ele alıp analiz etmeyi amaçlamış, bu doğrultuda İngiliz edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan Jane Austen'ın kendi toplumunda gerçekleştirilen evlilik anlayışına yönelik bir eleştiriyi içeren “*Evlilik*” eseri analiz edilmiştir. Bilindiği gibi Jane Austen klasik yazarlar içinde, kadının konumunu, ataerkil anlayışa bağlı kadını ikincil gören toplumsal bakış açısını yarattığı karakterler ile eleştirmektedir. Örneğin Emma, Aşk ve Gurur gibi eserlerinde yarattığı karakterler söz konusu eleştirel bakış açısı ve çizgisine sahiptir. Dolayısıyla yazarın toplumsal cinsiyet rollerini ve bu yöndeki çelişkilerin yarattığı çarpık ilişkileri eleştiren bir çizgide olduğu söylenebilir. Kendi ülkesinde ve çevresinde soylu sınıfın gerçekleştirdiği evlilik biçimlerini eleştiren yazarın üzerinde durduğu ana nokta burada cinslerin evlilik sürecinde birbirini nasıl algıladığı ve özellikle kadınların bu süreçteki tutumları ve rolleridir. Kadın bu geleneksel anlayış içinde kendini gerçekleştiren, birey olarak var olmayı seçen bir konumda değil, bir erkeğin kızı, eşi veya annesi olma konumu üzerinden var olarak toplumda bir yer edinmektedir. Bu yönüyle evlilikler de kadınların kendilerini güvence altına almak ve saygınlık kazanmak üzere gerçekleştirdikleri sevgisiz evliliklerdir. Bu çerçevede kadın kendini gerçekleştirmeyi değil, erkeğin tamamlayıcısı ve ihtiyaçlarının gidericisi konumundadır. Bu gerçeklikleri “*Evlilik*” eserinde ele almış ve sevgisiz, sosyal –ekonomik denge hesaplarıyla belli bir sınıf içinde var olmak adına gerçekleştirilen bu evlilik biçimlerini eleştiriyeye tabi tutmuştur.

Bilindiği gibi evlilik olgusu toplumun aile yapısını büyük ölçüde biçimlendirmektedir. Dolayısıyla ataerkil anlayışa bağlı evlilik biçimlerini eleştiren Jane Austen'ın “*Evlilik*”

TOBİDER

International Journal of Social Sciences

Volume 8/4 2024 p. 12-22

eserinin analizinin yapılmış ve eser incelenmeye değer görülmüştür. edebiyat sosyolojisi alanında gerçekleştirilmiş olan bu çalışmada eser incelenmeye değer görülmüştür. Çalışma içinde edebiyat metinleri incelenirken kullanılan hermeneutik okuma, yani incelenen edebi eserin içinde bulunduğu çağın ruhuna sızarak okuma yöntemi kullanılmış, bu bağlamda dönemin İngiltere'si ve buradaki evlilik biçimleriyle kadına yönelik bakış incelenmiştir. Aynı zamanda edebiyat sosyolojisi metinlerinde kullanılan göstergebilim tekniğinden de yararlanılmış ve her karakterin anlam yükü üzerinden yorumlama yapılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede metinde karakter simgelerinin sosyal olgu etrafında taşıdıkları anlam, anlam yükleri ve verdikleri mesajlar aynı teknik kullanılarak ortaya konulmuştur.

Evlilik en klasik tanımıyla nikah akdi ile iki kişinin yaşamının birleşmesi olarak tanımlanmaktadır. Çağlar boyunca farklı toplumlarda birbirinden değişik evlilik biçimleri ortaya çıkmıştır. Bu farklılığı sağlayan o toplumun kendine özgü özellikleri ve ihtiyaçları olabilmektedir. Evlilik insanlık tarihi boyunca monogami veya poligami şeklinde tek eşlik ya da çok eşli olabilmektedir. Hortaçsu, Şendil ve Korkut'un, (2008) da belirttiği gibi evlilik olgusu ve evliliğin biçimi sosyal sistemin en önemli olgularından biridir. "Evlilikle ilgili önemli kavramlardan biri de evlenme biçimidir. Evlenme biçimi, hem bireyler hem de kültürler arasında farklılık göstermektedir" (Hortaçsu'dan aktaran Şendil ve Korkut, 2008: 17).

Günümüzde bilindiği gibi en yaygın olan tek eşli evlilik tipidir. Tek eşli evlilik tipi dünyada en yaygın olan evlilik olduğu kadar Viktorya dönemi ahlak anlayışı içinde kendisine özel anlamlar atfedilmiş en yaygın evlilik tipidir. Kadının günahkar olarak dünyaya inmiş bedeni annelik, bekaret, iyi eş gibi özelliklerle temize çekilmeye çalışılır ve bu roller üzerinden kadın bedenine değer atfedilir. Bu dönemde yapılan evlilikler Viktorya çağının klasik değerlerine bağlı bir anlayış üzerinden gerçekleşmektedir. Viktorya dönemine bakıldığında kadın bedensel güzelliği, bekareti, iyi ve sadık bir eş olarak konumu ve anneliği üzerinden kendini ortaya koyabilmekteydi. Birey olarak kendini gerçekleştirme, yeteneklerini ortaya koyma ve kendi olarak var olma alanı bu geleneksel ilişkiler içinde oldukça kısıtlıydı. Yazar, Evlilik eseri gibi bir çok eserinde bu gerçekliği vurgularken, kadının var olma imkânlarının bu koşullar içinde de açık kanalları olduğunu belirtir. Ancak kadınların seçimi genel olarak eril kodlarla bu evlilik biçimleri üzerinden var olmayı seçmek ile sonlanmaktadır. Dolayısıyla ataerkil bir sistemde kadın erkek üzerinden güç, sosyal saygınlık ve korunma gibi ihtiyaçları karşılama yönünde adım atmakta ve böyle bir evlilik gerçekleştirmektedir.

Ataerkil sistemdeki evliliklerin çoğu gibi Viktorya Dönemi İngiltere'sinde de yapılan evliliklere bakıldığında şunu açıkça söylemek mümkündür: kadının kendini güvenceye almak ve toplumsal saygınlığını korumak için gerçekleştirebileceği en önemli adım ve gerçeklik iyi bir evlilik yapmaktır. "Kadınların hayatlarını rahat bir şekilde sürdürebilmeleri ve toplumda, ailelerini ve kendilerini küçük duruma düşürmemeleri için, o dönemde tercih edilebilecek en iyi yol evliliği" (Akdeniz, 2007: 4).

Viktorya Dönemi olarak da bilinen İngiltere'nin belli bir tarihi döneminde (1837-1901) denk gelen süreçte ahlaki değerler ve evlilikler bir çok çalışmaya konu olmuştur. Bunun nedeni dönemin İngiltere'sinde ahlaki değerlerinin evlilik ve din anlayışı üzerinden biçimlenmesidir. Evlilik ve din konusu oldukça sert şekilde ve yasalarla koruma altına alınmasına rağmen toplumsal ahlakın ikiye bölünmüş bir niteliğe sahip olduğunu söylemek

mümkündür. Dolayısıyla toplumsal düzlemde iki yüzlü bir ahlak anlayışının hakim olması Viktorya Dönemi'nde ahlak ve evlilik anlayışının eleştirilmesine neden olmuştur.

Aile ve evlilik kurumlarını yasalarla koruma altına alacak kadar kutsal kabul eden ve onlara önem atfeden Viktorya toplumunun, toplumda saygın yeri olan kişilerin illegal ilişkilerine nispeten kayıtsız kalması ikiyüzlü bir tutum olarak kabul edilir ve Viktorya çağının ahlak anlayışının bugün bile tartışılmasına neden olur. Himmelfarb (1988, s. 223) bu ikiyüzlülüğü 'ahlaksızlığın erdeme ödediği bir bedel' ve 'törenin ahlaka bir saygı göstergesi' olarak niteler. Bu aslında ikiyüzlülüğün bir bakıma meşrulaştırılması anlamına gelmektedir (Kızıлтаş, 2023: 495).

Viktorya dönemi evlilik biçimlerini en çok eleştirenler İngiliz edebiyatında klasik haline gelen eserleri ortaya koyan yazarlar olmuştur. C. Bronte ve Jane Austen bunlardan bazılarıdır ve bu yazarlar özellikle Viktorya dönemi evlilik biçimlerine romanlarında yer vermişlerdir. "On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısının önde gelen kadın yazarlarından Charlotte Brontë ve Jane Austen'in romanlarında sıklıkla görülen, tek amacı münasip bir eş bulmak olan kadın başkarakter aslında Viktorya Dönemi kadınlarının temsilcisidir" (Taşdelen ve Koca, 2015: 210).

Söz konusu dönemi eleştiren birçok yazar olmakla birlikte bu eleştiriler içinde feminist bakış açısıyla öne çıkanlardan biri Jane Austen'dir. Jane Austen'dir. Austen eserlerinin çoğunu ismini gizleyerek yayınlamış İngiliz edebiyatının en güçlü kadın yazarlarından biridir. İçinde bulunduğu toplumsal koşulları, çevresinde gördüğü kadın erkek ilişkilerini başta kendi yaşamı olmak üzere hep yakın çevresinden seçerek hikâyeleştirmiştir. Yaşam öyküsüne bakıldığında baskıcı bir anne baba figürü yoktur. Sekiz erkek ve bir kız kardeşe sahip olan Austen'in özellikle kız kardeşi Cassandra ile ilişkisi çok derin ve özel bir bağ taşır ve bu kardeş dayanışması yazdığı romanlarda buna benzer ilişki kurgusuna rastlanır. "Yazarın babası ve annesi çocuklarının eğitimine önem veren entelektüel insanlardır. Onun öykülerdeki yetkinliği ve yergi anlayışını annesinden aldığı söylenir. Ailesi onun yazması konusunda her zaman teşvik edici bir rol üstlenir. Austen yetişkinlik dönemini piyano çalarak, ev işleri yaparak veya kiliseye giderek geçirir" (Genç ve Aydemir, 2020: 197).

Romanlarında yer verdiği karakterlerin çoğu yaşamından ve yakın çevresinden izler taşır. Yaşamı boyunca ismini gizleyerek yazan Austen için İngiliz toplumunda kadının konumu ve gerçekleştirilen evliliklerin ardındaki kadın öyküleri onun eserlerindeki temel hikâyelerdir. Austen özellikle üst sınıf içinde gerçekleşen evlilik biçimlerini, bu evlilik biçimlerinde kadının konumunu, kadının kendini gerçekleştirememesi ve sürekli erkeğin toplumsal gücü üzerinden bir ekonomik güç ve prestij arayışını eserlerinde sıklıkla işlemiştir. Bu dönemde evliliğin kadınlar için bir sosyal statü ve ekonomik güvence şeklinde görülmesi ve hesaplar üzerinden gerçekleştirilen evlilik biçimleri neredeyse onun eserlerinin ana konusudur. "Bu romanlarda kadın ve evlilik, kadının maddi kısıtları, gelenekler ve kadının evliliğe mahkûm bırakılışı da tüm gerçekliğiyle okuyucuya yansıtılır. 18. yüzyılda kadın evliliğe tek çare olarak bakmaya başlar ve itaat etmek zorunda olduğu bir erkeğin hayatında zorla yer edinir. Romanlarında genellikle evin genç kızlarının evlendirilmeye çalışılması da, bu dönemin en önemli yansımalarından biridir" (Şatır, 2019: 102).

Dönemin İngiltere'sinde bir kadın olarak her zaman ismini saklı tutarak gözlemleri üzerinden romanlarını kaleme alan Austen, söz konusu dönemdeki evlilik anlayışını eleştiriye tabi tutmuştur. Bu dönemde evlenmeye niyetlenen bir genç kızın mutlaka iyi bir servete sahip bir beyin karşına çıkması dolayısıyla sosyete çevresine ve burada yapılan balolara girerek kendini beğendirmesi gerekmektedir. Erkek için gelecek kendi işi ve ailesinden kalan serveti iken, kadının geleceği (eğer aileden gelen büyük bir zenginliğe sahip değilse) büyük bir servete sahip bir erkekle prestijli bir evlilik yapmaktır. Kadın ancak bu şekilde saygınlık görecektir ve toplumsal alanda prestij kazanacaktır. Bu durum kadının birey olarak var olma ve kendini gerçekleştirme ihtimalini de ortadan kaldırmaktadır. "İngiliz sosyetesinde o dönemde en önemli toplumsal olayların başında "iyi bir evlilik" yapmak gelmektedir. Kadınların ve dahi erkeklerin topluluk içinde isimlerini duyurmaları ancak yılda yüklü sterlin getiren genç kadının çeyizi sayesinde ya da ticaret ile uğraşan genç erkeklerin soyu ile sağladıkları bir konumdur" (Akman'dan aktaran Açıkgöz, 2021:252). Dönemin İngiltere'sinde aristokrasi içinde yapılan evlilikler getirilen çeyiz miktarı kadar erkeğin soyu dolayısıyla sağladığı saygınlığın getirileri hesaplanarak gerçekleştirilmekteydi. Bu durum özellikle kadının birey ve insan olarak varoluşu ve kendini ortaya koyabileceği bir ilişki biçimi değildir. Bağımlılık ile gerçekleşmiş bu evlilik biçiminde kadın saygı görmek ve ekonomik güvence elde etmek adına evliliği seçtiğinden, kendi potansiyel yetenekleri, seçimleri ve gücüyle değil söz konusu evlilik biçimiyle toplumsal düzlemde kendini ortaya koyabilmekteydi.

Jane Austen'in "Evlilik" eserinde birden fazla öykü yer almaktadır. Öykülerin ortak özelliği dönemin İngiltere'sinde gerçekleşen evlilik biçimlerine dair ince bir alaycılığı ve eleştiriyi barındırıyor olmasıdır. "Austen için hiciv, ara sıra başvurduğu bir yardımcı teknik değil, romanlarına hep hakim olmuş bir görüş açısı, aynı zamanda üslubunun bir parçasıdır. O kendi görüşünü ve ahlaki değerlerini romanlarında genellikle doğrudan kendi ağzından okuyucuya aktarmaz. Bunu yerine bu görüşler ya da değerler ile davranan karakterlerini övmeyi ve bunların aksine davrananları da fazla açık ve ağır bir dille değil de ifade yerindeyse alaya almayı tercih eder (Akalin, 1989: 8).

Austen, İngiliz edebiyatı içinde kadının konumunu, geleneksel ilişkileri ve bu ilişkilere bağlı rolleri romanlarında eleştiriye tabi tutan en güçlü yazarlardan biridir. Yazarın en bilinen eseri "Kül ve Ateş"te kadının kendi mücadelesinin ve kendini gerçekleştirmesinin önemi üzerinde durulur. Tüm ataerkil toplumsal zorlamalara rağmen ayakta kalmayı başaran ana karakterin öyküsü, kadının derin bir şekilde aşk yaşayabilmesinin yolunun bile buradan geçtiği gerçeği üzerinedir. Kadının cinsiyet rollerinin üzerine çıkarak kendini gerçekleştirmesi gerektiğinin vurgusu karakterin tüm zorluklar karşısında mücadeleyle kendini var etmesi, erkeğin ona sunduğu yaşam olanaklarının, konforun, tüketim imkânlarının tümünü reddetmesiyle başlar. Ataerkil anlayışta erkekten beklenmesi olağan görülen ekonomik ve toplumsal gücün karşısında durarak kendi savaşını vermesinin önemi ile sunulur.

Benzer şekilde "Evlilik" eseri toplumun beklentileri içinde evliliğin nasıl gerçekleştiği, evlilik içinde kadının konumu gibi gerçeklikleri konu edinmiştir. Dolayısıyla eser, kadın ya da erkeğin beklenen toplumsal rollerin üzerinde düşünüp düşünmediği, bunları eleştirip eleştirmediği meselesi üzerinde de durur.

Büyük bir servet sahibi Bay Bingley'in Netherfield Park'ı kiralamasıyla başlayan serüven dönemin İngiltere'sinde, kadının erkekten beklentileri ve evliliğin bir sosyal statü ve güç

göstergesi olarak nasıl kurgulanarak gerçekleştiğinin resmini çeker. Buna ilişkin eserdeki ilk cümleler söz konusu durumun eleştirisini barındırır.

“Büyük bir servete sahip bekar bir erkeğin kendine mutlaka bir eş bulmak istediği herkesçe kabul gören bir gerçektir. Bölgeye ilk taşındığında böyle bir erkeğin histeri ve düşünceleri ne kadar az bilinirse bilinsin, bu gerçek civardaki ailelerin zihinlerine öyle kazınmıştır ki erkek kızlardan birinin ya da ötekinin mülkü olarak görülür (Austen, 2022: 10).

Eser tamamen bu tarz evlilik anlayışının kadını ve erkeği düşürdüğü konumu eleştirmek üzerine kurgulanmıştır. Kullanılan dil hem eleştirel hem ironiktir. Söz konusu eleştiri yazarın kendi ağzından yapılır ancak roman ilerledikçe karakterler arası diyalog ile söz konusu eleştiri derinleştirilir. Dönemin evlilik anlayışları orta sınıf bir aristokrat ailede yapılan hesaplar, kadınların sürekli bunun üzerinden ortaya koyduğu tutum ve çaba serimlenir. Aynı zamanda söz konusu aile içindeki erkek karakterin bu evlilik hesaplarına karşı tutumuyla, eril kodları taşıyanların erkeklerden çok kadınlar olduğu vurgulanır. Evin annesi ve kızları için büyük bir kısmet ve saygın bir evlilik ihtimali olarak görülen Bay Bingley, evin babası için hiç de böyle anlam taşımamaktadır. Bay Bennet eşinin ve kızlarının bu evlilik hesaplarını gülünç bulmaktadır.

-Sevgili Bay Bennet” dedi eşi bir gün, “Netherfield Park’ın sonunda kiraya verildiğini duydun mu?”... Kimin kiraladığını öğrenmek istemiyor musun? diye feryat etti eşi sabırsızlıkla.

-Adı ne?”

-Bingley

-Evli mi bekar mı?

-Ah elbette bekar hayatım! Yüklü bir servet sahibi bekar bir erkek. Geliri yılda dört beş bin. Kızlarımız için büyük kısmet!

-Nasıl? Bunun kızlarımızla ne ilgisi var ki?

-Sevgili Bay Bennet, diye yanıt verdi eşi “insanı bazen gerçekten de usandırıyor sun! Kızlarımızdan biriyle evlenmesini düşündüğümü anlamış olmalısın.

-Buraya bu maksatla mı taşınıyor?

-Maksatmış! Nasıl da saçmalıyorsun böyle! Ama kızlarımızdan birine aşık olma ihtimali çok yüksek. Bu yüzden onu gelir gelmez ziyaret etmelisin.

-Şahsen onu ziyaret etmek için herhangi bir sebep göremiyorum... Sana katıyen bir söz veremem.

-Ama kızlarımızın iyiliği için. (Austen, 2022: 11, 12, 13).

Eserin ilerleyen kısmında tahmin edilebileceği gibi Bay Bennet, kızlarının geleceği ve iyi bir evlilik yapabilmesi için Bay Bingley’i ziyaret eder. Bu ziyaret ile sadece kızlarının

geleceğini garantileme kaygısı yoktur, aynı zamanda bölgenin saygın aristokratlarından biriyle dostluk kurmanın sağlayacağı fayda da kendisi ve ailesi tarafından öngörülmüştür. Bennet'in Bay Bingley'i ziyareti, böyle saygın ve varlıklı bir adamla evlilik yapmayı bekleyen kızları kadar kızlarını böyle zengin bir adamla evlendirmeyi düşünen eş tarafından büyük bir sevinçle karşılanır.

Yazar bunu aile içindeki diyalogla ortaya koyar ancak asıl ironiyi kızları Lydia'nın Bay Bennet ile dans etme hayalini belirtmesi ile yapar. Dönemin İngiltere'sinde ve ataerkil anlayışın kadın zihninde normalleştiği durumda, saygın ve zengin bir erkeğe ulaşmak onunla dans edebilmek büyük bir şans olarak görülmektedir. Kadın erkeği bir birey, yol arkadaşı, insan veya eş olarak değil, kendi statüsünü yükseltecek ona saygınlık ve ekonomik avantaj sağlayacak bir kişi olarak görmekte ve onunla ilişkisini evliliğe taşıma hayalini bu yüzden kurmaktadır. Burada kadının birey ve insan olarak varlığını ortaya koymak ve gerçek hisleriyle hareket etmek yerine stratejik davranarak evliliği bir gelecek yatırımı gibi görüp hesapladığını söylemek mümkündür. Ancak bu anlayış ile gerçekleştirilen evliliklerde mutluluk ve gerçek bir paylaşım yerine, gelecek kaygılarıyla dolu hesaplar ve erkek üzerinden saygınlık elde edilmek için yapılmış bir evlilik ortaya çıkmaktadır. Bu durum kadının konumundaki ikincilliği üretirken, kadının gerçek insani özellikleriyle evliliğinde var olma, potansiyel güçlerini ortaya koyma olanağını ortadan kaldırmaktadır. Eserdeki diyalog Bay Bayan Bennet ve kızlarının söz konusu evliliği nasıl hesapladığını ortaya koymaktadır. Yazar bu diyalog ile karakterlerin ifadeleri üzerinden dönemin kadınlarının evlilik biçimlerini ve evliliğe bakış açılarını ortaya koymuştur.

"Ne harikulade bir babanız var kızlar", dedi Bayan Bennet kapı kapanınca. "Onun size yaptığı iyilikleri nasıl geriye ödeyeceksiniz bilmiyorum, benimkileri de tabi. İnanın bana bizim yaşımızda her gün yeni birileriyle tanışmak pek hoş değil ama sizler için yapmayacağımız şey yok. Lydia, bir tanem sen en küçük olsan da bence Bay Bingley bir sonraki baloda seninle dans edecek. "Ah" dedi Lydia kendinden emin bir tavırla. "Hiç korkum yok çünkü en küçük olsam da en uzun boyluyum.

Akşamın geri kalanını Bay Bennet'a iadei ziyareti ne zaman yapacağını tartışarak ve onu akşam yemeğine ne zaman davet edeceklerini kararlaştırarak geçirdiler (Austen, 2022: 16,17).

Eserde çarpıcı olan kadın gerçekliği üzerinden ataerkil algının sürdüğüne yönelik yapılan vurgudur. Kadın kendi özgürleşimini değil, bir erkeğin toplumsal konumu üzerinden saygınlığını ve konforunu düşünerek evlilik hayali kurmaktadır. Erkeğin beklentileri de aşağı yukarı benzer sınıftan bir kadınla bu adımı atmaktır. Evliliklerin içerisinde sevgi ve aşka dair herhangi bir duygusal bağdan hiç söz edilmemesi eserde dikkat edilmesi gereken ikinci noktadır. Bu yönüyle Jane Austen eserde evlilik kurumunu ve bu kurum içindeki bireylerin sevgisiz ilişkilerini ironik bir dille serimler. Ancak çarpıcı olan başka bir nokta da bu çarpık ve sahte ilişkileri eleştiren ve dinlerken sıkılan erkek karakterlerin varlığıdır. Başından beri bu tarz evlilik ve tanışma biçimlerini gülünç bulan ve bunlarla alay eden kızların babası Bay Bennet, beklenen balolardan sonra da benzer alaycılığıyla söz konusu ilişkilere ve kadınların tutumuna yönelik tahammülsüzlüğünü ortaya koyar.

Kızların başından beri bu şekilde tanışma, tanıştırılma ve evlendirilme biçimlerini saçma bulsa da etrafındaki bu kadınların hiçbirinin zeka düzeyinde ve tutumunda bunu

değiştirecek bir tavır gözlemlemediğinden buna karşı çıkmamakta ancak alaycılığını ve tahammülsüzlüğünü açıkça belirtmektedir.

Eve vardıklarında Bay Bennet hala ayakta... Karısının yabancıyla ilgili hayal kırıklığına uğrayacağını ummuştu ama kısa sürede çok farklı bir hikaye duyacağını anladı.

-Ah! Sevgili Bay Bennet dedi, eşi odaya girerken. “Harikulde bir gece geçirdik

Müthiş bir baloydu. Keşke sen de olsaydın. Jane o kadar beğenildi ki, olağanüstüydü. Herkes ne kadar şık gözüktüğünü söyledi, Bay Bingley de onu çok güzel buldu ve iki kez dansa kaldırdı! Bir düşünsene hayatım, onunla tam iki kere dans etti! Üstelik salonda ikinci kere dansa kaldırdığı tek kişiydi. Önce Bayan Lucas’la dans etti... Jane dansa kalkarken ondan çok etkilenmiş göründü. O yüzden kim olduğunu sordu, tanıştırdı, sonraki sete onu kaldırdı. Sonraki üçüncü sette... beşinci sette yine Jane’le, altıncı sette Lizzy’yle, Boulanger dansında ise...”

-“Bana azıcık acıması olsaydı, diye feryat etti kocası sabırsızlıkla, bu kadar çok dans etmezdi! Tanrı aşkına damlarından daha fazla bahsetme Ah! Keşke o ilk dansta ayağını burksaymış!” (Austen, 2022: 2021, 2022).

Eserde bir erkek karakterin kadının şekilciliği, evlilik anlayışı karşısındaki alaycı tutumu ve eleştirisi yazarın genel olarak vermek istediği mesajı da ortaya koymaktadır. Austen, ataerkil kodları kadınların yoğun olarak taşıdığını ve bu kodların kadınlar tarafından aktarıldığını ortaya koyar. Kadın gerçek anlamda özgürlüğü için savaş vermediği sürece toplumdaki evlilik anlayışı da, erkeğin gözündeki konumu da değişmeyecektir. Evlilikler sınıfsal, ekonomik çıkarlar üzerine kurulmaya devam edecek ve sevgi üretmeyecektir. Bu durum sadece kadının konumunun değil kadının ikincilliğini üretmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu durum kadının mutsuzluğunu üretirken, sevgi ve mutluluk üzerine kurulması gereken aile yapısını da bu şekilde biçimlendirecektir. Austen’in bu eserinin kendi ülkesindeki evlilik ve ahlak anlayışına yönelik bir eleştiri taşıdığını söylemek mümkündür. Söz konusu eleştirinin özellikle Viktorya Dönemi’deki evlilik, sınıf ve ahlak anlayışının tümüne yönelik olduğu belirtilebilir. Eserde kadının konumunun ve erkek karşısındaki gücünün kısıtlı olduğu ortaya konsa da toplumsal ilişkiler içinde kadının kendini gerçekleştirmeye yönelik hiçbir girişimde bulunmaması ve tüm hayallerini iyi bir evlilik ve varlıklı bir eş üzerinden gerçekleştirmeye odaklanması alaycı bir dille eleştirilir. Alaycılığın özellikle bu eserde erkek karakterlerin diliyle ortaya konmuş olması çarpıcıdır. Kadının erkeğe bağımlılığı kızların babası Bay Bennet tarafından dalga geçilen bir konudur ve onların bu çabası genellikle Bennet’in sıkılarak dinlediği ve dahil olduğu bir meseledir. Ataerkil kodları taşıyan ve bu tarz evlilikleri olağanlaştıran kadının kendi varlığına ilişkin algısı bu şekilde eleştiriye tabi tutulmuştur.

Sonuç

Jane Austen “*Evlilik*” eserinde yarattığı karakterler ve eserdeki olay örgüsü üzerinden toplumsal cinsiyet anlamında cinsiyetçi tutumda olanın, ikincil görülen ve kendini gerçekleştirmeye yönelmeyen kadınlar olduğunu vurgulamaktadır. Kuşkusuz bu gerçeğin ardında kadının içine doğduğu ve erkeği aşkınlık olarak gören eril toplumsal sistem ve

anlayış yer almaktadır. Simone de Beauvoir'ın de belirttiği gibi ataerkil anlayış içinde erkek mutlak bir varlık, kadın ise onunla eş görülmeyen bir başkası olarak konumlanmaktadır. "Beauvoir kadının "Mutlak" olan erkeğin karşısında nasıl "Başka" olarak konumlandırıldığını ayrıntılarıyla incelemekle kalmaz, öte yandan bu başkalık durumunun erkek tarafından tarihsel olarak dayatılışının ve kadının öz bilinçten yoksun oluşunun tarihi ve sosyal dayanaklarını açıklar" (Aydınalp, 2020: 465). Ekonomik çıkarlara bağlı toplumsal saygınlık göstergesi olarak görülen evlilikler içinde sevgi içermediği gibi cinsleri birbirini bir insan ve birey olarak görmeyişinin sonucunu doğurmaktadır. Kadın iyi bir eş, iyi bir anne ve iyi bir evlat olarak var olmaya kendini şartlandırdığından tüm yaşamını iyi bir evlilik yaparak bu döngüyü tekrar kuracak şekilde hazırlamaktadır. Oysa kadın en başta bir birey ve insandır. İyi bir anne veya eş olarak toplumda kabul görmek kadar iyi birey ve insan olarak bağımsız şekilde kabul görmek de önceliği ve tercihi olmalıdır. Bu şekilde bireysel olarak kendini gerçekleştirmiş ve bağımsız bir varoluşla kendini ortaya koyabilir.

Kadın bağımsızlığı için varoluşsal anlamda kendini gerçekleştirme savaşını vermediği sürece ve erkek egemen zihniyetin kendisine sunduğu evlilik anlayışına sığındığı sürece kendini gerçekleştiremeyecek, yapacağı evlilikler de sevgi üretmeyecektir. Yazarın ısrarla vurguladığı ve kadın karakterlerin evliliğe yönelik tutumu üzerinden ortaya koyduğu temel gerçeklik, kadının kendini gerçekleştirmekten vazgeçmesi ve erkek egemen zihniyetin kendisine sunduklarına yönelerek bu konfor alanında kalmayı seçmesidir.

Austen'ın ısrarla üzerinde durduğu bu gerçeklik çarpıcı bir şekilde erkek karakterler ile tamamlanır. Eserde kızların babası Bay Bennet kadınların evlilik hesapları ve telaşı karşısında geliştirdiği alaycı tutumuyla bu gerçekliğin çarpıklığını ortaya koyan karakter simgedir. Erkek egemen zihniyeti eleştirenin yine bir erkek olması, kadınların eril kodlarla düşünmeyi içselleştirmesi olgusuna vurgudur ve yazar bunu Bay Bennet ile eşi ve kızları arasındaki düşünce farkına vurgu yaparak ortaya koymuştur. Bu eleştiri yazarın kadının erilliği ve eril zihniyetin evlilik biçimlerine yaptığı bir eleştiridir. Bu bağlamda Jane Austen'ın kadın erkek eşitliği ve buna bağlı sevgi bağıyla yapılan evliliklerin cinsiyetler üstü bir anlayışla kurulabileceğini ortaya koymuştur. Tüm eril kodların kadınlar tarafından üretilmiş olması ancak bunların bir erkek tarafından eleştiriye tabi tutulması tamamen bu cinsiyetler üstü anlayışa dikkat çekme çabasının sonucudur. Eser eril anlayışa bağlı olarak kurulan ilişkiler ve yapılan evliliklerin eleştirisini içerir aynı zamanda bunların nasıl aşılabileceği yönünde mesajı da ortaya koyar.

Bu çalışma bir edebi eser üzerinden sosyal gerçekliğin analizini ortaya koymayı hedeflemiştir. Bu yönüyle eril zihniyet ile yapılan evlilik biçimlerinin örneği sunulmuş burada kadının konumu ve rolü ele alınmıştır. Kadının, erkek egemen düzende kendini gerçekleştirmesinin ve eril kodlarla düşünmeden var olmasının önemi vurgulanmıştır. Bu doğrultuda kadının, özgür düşünen ve davranan bir birey olarak evlilik seçimlerini gerçekleştirmesinin önemi vurgulanmıştır.

Sağlıklı aile yapılarının ortaya çıkması, özgür seçimlere ve mutlu evliliklere bağlıdır. Bu anlamda cinsiyetler arası eşitlik, kadının erkek kendini gerçekleştirmesi ve erkeği mutlak bir varlık, egemen bir güç olarak görmeyi bırakarak seçimlerini bu doğrultuda yapması büyük önem arz etmektedir. Bu şekilde hem kadın kendi bireysel potansiyeli ile bağımsız

bir şekilde var olacak, hem de yapacağı özgür seçimlerle kurduğu evlilikler ve ailelerde daha mutlu ilişkiler üretecektir.

Çalışma, kadının kendini gerçekleştirme, erkek egemen zihniyetin aşılması, kadın bağımsızlığıyla kurulacak mutlu evlilikler ve buna bağlı oluşacak mutlu ailelerin varlığına yaptığı vurgu itibarıyla önemlidir. Edebi bir eser üzerinden söz konusu sosyal gerçeklikleri ele alarak analiz etmesi dolayısıyla da özgündür ve literatüre bir katkı sağlamaktadır. Jane Austen gibi dünyaca tanınmış bir yazarın İngiliz aristokrasisi içindeki evlilikler, kadının evlilik kurumuna bakışı, ikincilliği, kadının kendini gerçekleştirme gibi konuları ele aldığı “*Evlilik*” eserinin analizini içeren bu çalışmada eril anlayışa bağlı sorunların aşılması yönünde öneriler de ortaya konmuştur. Çalışma eril kodlarla düşünmeyi aşan kadınların artışıyla ataerkil toplum yapısının aşılabileceğini dolayısıyla bu toplum yapısı içinde kurulan kurumların daha sağlıklı olacağını ortaya koymaya çalışmıştır. Bu bağlamda çalışmanın kadın gerçekliğine dair sosyal gerçekliklerin analizini ve buna ilişkin çözüm önerilerini ortaya koyması itibarıyla özgün değer taşıdığını söylemek mümkündür. Bu doğrultuda feminist tartışmalar içinde güncelliğini koruyan bir gerçekliği ele alması itibarıyla de sonraki edebiyat sosyolojisi çalışmalarına ışık tutacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- AKALIN, S, (1989), “*Jane Austen’in Romanlarındaki Komik Unsurlar*”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yabancı Diller Eğitimi Yüksek Lisans Tezi.
- AÇIKGÖZ, S, (2021), “*Romantizmle İlişkileri Bağlamında Goethe’nin Werther’i ve Austen’in Marianne’i*”, Kare- Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat, Tarih ve Düşünce Dergisi, Özel Sayı.
- AKDENİZ, Y, E, (2007), “*Jane Austen’in Pride and Prejudice ve Emma Adlı Eserlerinde Kadın ve Evlilik Anlayışı*”, Atatürk Üniversitesi Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- AUSTEN; J, (2022), “*Evlilik*”, “*Komşu Kısmetler*”, Çeviri: Berrak Göçer, Can Yayınları, İstanbul.
- AYDINALP, B, E, (2020), “*Varoluşçu Özgürlük Bağlamında Kadın: Simone de Beauvoir ve İkinci Cinsiyet*”, Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi, Cilt:2, Sayı: 30.
- GENÇ, H, N, ve AYDEMİR, D, (2020), “*Akıl ve Tutku Romanını Feminist İmgeler Işığında Okumak*”, The Journal Of Academic Social Science Studies, Yıl:13, Sayı: 81.
- KIZILTAŞ, Ş, (2023), “*Oscar Wilde’in Dorian Gray’in Portresi Romanında Victoria Çağı Ahlak Anlayışı ve Yaşam Tarzı*”, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.

ŞATIR, D, (2010), "*Jane Austen, Bir Hanım Tarafından*", İngiliz Dili ve Edebiyatı Kulübü Dergisi, Say: 1, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

ŞENDİL, Y, KORKUT, Y (2008), "*Evli Çiftlerdeki Çift Uyumu ve Evlilik Çatışmasının Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi*", Psikoloji Araştırmaları Dergisi.

TAŞDELEN, P, KOCA, C, (2015), "*Victorya Dönemi İngiltere'sinde Kadın Bedeni Politikaları ve Kadınların Spora Katılımı*", Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı :32, Haziran.